

**СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПРОБЛЕМИ, СВЪРЗАНИ
С РАЗРАБОТВАНЕТО НА МЕДНОРУДНОТО НАХОДИЩЕ „АСАРЕЛ“**

Евг. Джарова

Повишаването на икономическата ефективност на производството на темповете на растеж зависят много от развитието на инфраструктурата. Развитието на производителните сили определя изграждането на инфраструктурата, но съществува и обратна връзка — развитието на инфраструктурните подотрасли обезпечава непрекъснатост на производството, увеличаване на производителността на труда, подобряване на условията за възпроизводство на работната сила и т. н.

Териториалните различия в сферата на обслужване са не само в дейната отраслова структура, но и в мащабите на териториалното съсредоточаване в конкретните икономически райони.

Взаимната връзка на производството с обслужващата сфера се проявява особено силно в местата, където е концентрирана производствената дейност на населението — промишлените съсредоточият различен ранг, транспортните възли, големите национални строителни обекти.

Меднообогатителният комбинат „Асарел“ е обект с национално значение. Този мощен комбинат ще дава над една трета от медния концентрат в страната. Наред със започналото строителство (разкриване на открития рудник, изграждане на пътища, битови сгради и др.) по-късно ще се добиват значителни количества медна руда, която се преработва във флотационната фабрика на МОК „Медет“.

Вниманието обаче трябва да се насочи към осигуряването на решаващия фактор за успешна работа в бъдеще, когато основното строителство ще постави значително по-високи изисквания и по-остри проблеми. Този фактор е изпълнението на социалната програма. Досегашната практика при изграждането на големи национални обекти показва, че за разлика от промишленото строителство, социално-битовото строителство много често изостава.

В по-нататъшното изграждане на МОК „Асарел“ ще участвуват над 2000 строители и монтажници. Толкова ще бъдат работниците и специалистите, които ще работят при експлоатацията на комбината. Решаването на битовите проблеми на такъв голям строеж играе важна роля не само за привличането на нужните работници заедно

с техните семейства, но и за осигуряване на условия за пълноценен отход, условия за отглеждане на подрастващото поколение и т. н.

Във връзка със строителството и експлоатацията на МОК „Асарел“ стоят за разрешаване въпроси като: осигуряване на работна ръка и подготовка на квалифицирани кадри, построяване на жилища, на детски заведения, спортни съоръжения, културни заведения, превоза на ежедневно пътуващите работници, усъвършенстване на транспортната мрежа и др.

Много благоприятен е географският фактор, тъй като МОК „Асарел“ е в непосредствена близост с МОК „Медет“. Очаква се към 1985 г. меднорудното находище в „Медет“ да бъде изчерпано и по-голямата част от работниците и специалистите ще преминат на работа в МОК „Асарел“. Тъкмо тогава в рудника и флотационната фабрика ще има голяма нужда от квалифицирана работна ръка. В подготвителната работа и при строителството на МОК „Асарел“ вземат участие работници и специалисти от Панагюрище, от селата в Панагюрския микрорайон, а също така и от селища на Пазарджишки, Пловдивски и Софийски окръг. Както на всеки национален обект тук ще дойдат хора и от други краища на страната. Затова във връзка с работната ръка стоят за разрешаване два въпроса — транспортното обслужване на ежедневно пътуващите до обекта и задоволяването на нуждите от жилища в Панагюрище.

В Пазарджик и в Панагюрище имат опит в организирането на превозите на ежедневно пътуващите работници. Очертава се обаче една обща слабост при работническите превози. Различните организации, поделения и т. н. на обекта разполагат със собствени автобуси и превозват само своите работници, така някои автобуси пътуват полупразни, а други трябва да правят по два курса. Поставянето на работниците от отделните селища в една смяна ще улесни превозването им.

Над 83% от предвидените за осъществяването на социалната програма на МОК „Асарел“ средства ще се използват за жилищно строителство. В западната част на Панагюрище ще се оформи жилищен комплекс „Асарел“. Ще бъдат построени 800 апартамента и общежития с 300 легла за младежи. Всички жилища ще бъдат топлофицирани. По такъв начин този комплекс и комплексът от жилища на работниците в завод „Оптикоелектрон“ ще придадат на западната част на града нов, модерен облик. Построените в района на рудника жилища за строителите след това могат да се използват от работещите в експлоатацията. Ще се използват и жилищата в селището (Панагюрски колонии), в което сега живеят работници и специалисти от МОК „Медет“. По-голямата част от заетите в строителството и по-късно в експлоатацията (над 55%) ще бъдат от Панагюрище, Баня, Бъта, Оборище, Поибрене, Стрелча и Попинци и ще използват за живеене съществуващия вече жилищен фонд.

През 1965 г. 8,6% от активното население на Панагюрския микрорайон са били заети в непроизводствената сфера. През 1980 г. относителният дял на заетите в тази сфера е 10,5%, а към 1985 г. увеличението ще бъде още по-голямо. Значителна част от заетите в експлоатацията на МОК „Асарел“ поради естеството на работата ще бъдат мъже. За жените трябва да се осигурят работни места в обслужващата сфера.

Приет е на изпълнение вариантът за строеж на нова флотационна фабрика в близост с рудника, а не реконструкция и разширение на флотационната фабрика в МОК „Медет“, тъй като новата фабрика ще бъде модерна и не ще замърсява околността. В нея ще се използва нова техника и технологии. Това налага необходимостта да се подготвят квалифицирани кадри.

Тъй като образованието трябва да се съобразява с нуждите на дадения обект, в Панагюрище има техникуми по минна промишленост и машиностроене и СПТУ по минна промишленост. Подготвят се специалисти по минно строителство и добиване на полезни изкопаеми, по минна електротехника, обогатяване на полезни изкопаеми, шлосери на машини за открити рудници, оптика и оптикоелектронни уреди. Така се осъществява връзката между специализацията на промишленото производство и специализацията на учебните заведения, подготвящи необходимите кадри.

Социалната програма на селищна система Панагюрище е съобразена с нуждите на МОК „Асарел“. За целта предстои откриването на детски комбинат в Панагюрище с 230 места, детски градини в с. Оборище и с. Попинци с по 140 места. Предвиждат се средства за разширяване на материалната база за здравно обслужване, битови услуги, обществено хранене и търговски обекти. Търговски заведения ще бъдат построени и на самия обект. Близо до рудника е построен модерен стол. В Панагюрище ще се изгради спортен комплекс и дом на специалиста, а в Средна гора ще се изгради туристическата база. За нуждите на работещите в МОК „Асарел“ е необходимо да се построи и профилакториум.

Нарастването на Панагюрище в териториално отношение с изграждането на жилищните комплекси в западната част на града поражда увеличаване на нуждите от питейна вода и необходимото налягане във водопроводната мрежа. За нейното изграждане се отделят достатъчно средства, но все още няма достатъчно вода. В Панагюрище има режим за ползуването на вода. Поставянето на тръбите на новия водопровод, по който ще се получава вода от терасите на река Марица, е започнало отдавна, но поради редица неуредици още не е завършено.

Специализацията на селското стопанство в Панагюрския микрорайон е такава, че не могат да се задоволят нуждите на населението от хранителни продукти. Степента на задоволеност със собствено

производство според приетите хранителни норми е най-висока за картофите (180%), сиренето (130%), кашкавала (120%) и плодовете, главно сливите (110%). По отношение на зеленчуците, месото и млякото, задоволеността е по-малка. Това се отнася особено за зеленчуците (10%). Недостигащите количества зеленчуци се внасят от селата, разположени около Пазарджик. Необходимо е да се промени структурата на обработваемата земя, като се увеличават площите, заети с фуражни култури, за да може да се осигури достатъчно фураж за животните и да се възроди славата на Панагюрския край като животновъден. Задоволяването на нуждите на населението с хранителни продукти и пресни плодове и зеленчуци се усложнява с увеличаването на броя на живеещите в Панагюрище във връзка с големия строеж.

Особено важен е проблемът за транспортната достъпност на обекта и връзката му с транспортната система на страната. МОК „Асарел“ е разположен на 18 км северозападно от Панагюрище. С асфалтиран шосеен участък от 12 км той се свързва с пътя Вакарел — Белица — Панагюрище. Този път обаче в сегашния си вид не отговаря на техническите изисквания. През 1981 г. при разкривката на рудника работят автомобили „Белаз“, които са тежкотоварни коли. Те използват вътрешните пътища в рудника. След 1985 г. за транспортирането на медния концентрат ще се използват също мощни тежки камиони, които ще се движат по пътя за Панагюрище. Особено при зимни условия, поради големия наклон и опасните завой движението ще бъде затруднено.

Рудникът и флотационната фабрика на МОК „Медет“ също са свързани с шосеен път. По него движението е интензивно, защото се превозват земната маса от разкривката до отвалите и медната руда до старата флотационна фабрика. Пътят, който минава в западната част на града, е много удобен за връзка с железопътната гара Панагюрище и за транзитно пътуващите коли за Пазарджик. Оформилата се нова жилищна зона непосредствено край този път и болницата ще се окажат в много неблагоприятно положение след започването на експлоатацията на МОК „Асарел“ по отношение на шум, запрашване и увеличаване на интензивността на движение.

Няколко са вариантите за превозване на медния концентрат от флотационната фабрика в МОК „Асарел“ до Стопанския комбинат „Г. Дамянов“ в гр. Средногорие: използване на пряк автомобилен транспорт от МОК „Асарел“ до „Г. Дамянов“; използване на специален транспорт (продуктопровод) до гара Панагюрище и после жп. транспорт до гара Пирдоп в гр. Средногорие; използване на автомобилен транспорт до гара Панагюрище. Решено е да се използва последният вариант. Жп. гара в Панагюрище обаче няма необходимия капацитет за обработка на товарите, както при строителството, така и при експлоатацията на обекта. До 1980 г. относителният дял

на промишлените товари в товарооборота на гарата е 70%. През следващите години се очаква увеличаване на промишлените товари — главно дизелово гориво, цимент, панели, брикети, различни видове въглища, тухли, железобетонни конструкции. Това налага разширение на съществуващата гара, за да може тя да отговори на новите, по-големи изисквания. Необходимо е да се увеличат коловозите или да се изгради специална гара за медния концентрат.

Друг е въпросът, дали използването на този вариант е най-правилно. От флотационната фабрика на „Асарел“ до гара Панагюрище медният концентрат ще се превозва на 15 км, а това е половината от пътя до комбината в Средногорие. Така че става дума за превозване на концентрата на 15 км с автомобилен транспорт. Вярно е, че течното гориво е скъпо и недостатъчно, но да се вози концентратът през Панагюрище и Пловдив за гара Пирдоп в гр. Средногорие с влак също е много дълго и скъпо.

Ако се изгради нова железопътна връзка Панагюрище — Мирково (40 км), тогава използването на жп. транспорт ще бъде най-правилно. При това положение медният концентрат от „Елшица“ също ще се превозва с жп. транспорт до комбината „Г. Дамянов“ по по-кратък път. Съществуващата жп. линия Пловдив — Панагюрище не се използва достатъчно. Няма достатъчно локални и транзитни товари, пътникопотоците са до гр. Съединение. Поставя се въпросът тази линия да остане само като товарна. Построяването на нова жп. линия ще облекчи извънредно пренатоварената жп. линия — София — Костенец — Пловдив. Разстоянието София — Мирково — Панагюрище — Пловдив по евентуалната нова жп. линия ще бъде само с 24 км по-дълго от съществуващата жп. линия. Освен като производствена (превоз на концентрат и строителни материали) железопътната линия Панагюрище — Мирково ще поеме и основни народно-стопански функции, ще се увеличат пътуванията на населението от близко разположените селища.

Разработването на меднорудното находище „Асарел“ има пряка връзка с проблема за опазване на околната среда. От разкривката се превозват огромни количества земна маса на отвалите. Все още обаче не са взети мерки за рекултивация на нарушените терени. При строителството ще се унищожат горски насаждения, в известна степен ще се замърсяват въздухът (с прах и газове) и водата. За пазването на историческата местност „Оборище“ също е много важен въпрос. Затова още отсега трябва да се вземат необходимите мерки неизбежните при такова строителство негативни изменения на природната среда да бъдат колкото е възможно по-малки.

Наред с многото исторически паметници в Панагюрище и МОК „Асарел“ ще бъде интересен за посещение обект, затова е нужно да се помисли за осигуряване и на екскурзоводи, хотел и др.

Има разлика между обектите на хидроенергийното строителство

и строителството на МОК „Асарел“. При първите обекти инфраструктурните съоръжения и обекти в по-голямата си част след завършване на строителството не се използват, особено социалната инфраструктура. Това не важи за МОК „Асарел“, където инфраструктурата се изгражда така, че да служи не само при строителството, но и при експлоатацията на обекта.

ЛИТЕРАТУРА

1. Деведжиев, М., Необходими нови железопътни линии — В: сб. „Вторичните центрове на селищните системи“, С., 1981.
2. Джарова, Евг. Панагюрски микрорайон (стопанскогеографско изследване), Изв. на ГИ при БАН, т. XI, 1967.

SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS CONNECTED WITH THE EXPLOITATION OF THE COPPER ORE DEPOSIT OF ASSAREL

E. Djarova

Summary

Mutual relations between production and services can be clearly observed at places, where productive activities of population are concentrated, such as industrial concentrations of different ranks, centres of traffic connections, big national objects of construction.

Our practice of building big national objects has shown by now, that civil construction is often in a disadvantage to industrial construction.

In relation to the construction and exploitation of the copper ore-dressing combine of Assarel, a number of problems have to be solved, such as: provision of working power, qualification of specialists, construction of houses, schools, sports grounds, cultural institutions, organization of commutation, improvement of the transport network, etc. That is why the social program of the Panagjurishte settlement system is related to the needs of the copper ore-dressing combine of Assarel.

A problem of particular importance is the transport access to the object and its connection with the national transport system. In this relation the author supports the idea of creation of a new railway line — Panagjurishte — Mirkovo. This line will carry out important productive (transportation of copper concentrate and constructive materials) and a number of basic economic functions.

The exploitation of the Assarel copper ore deposit is in a direct relation to the protection of natural environment.